

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
 Naročnina četrletno 15 Din,
 polletno 30 Din, letno 60 Din,
 za inozemstvo 90 Din.
 Posamezne številke 1.50 Din.
 Urednik in izdajatelj Ivan Zorec v Ljubljani.

Ljubljana, 26. avgusta 1932.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
 Poštočkovni račun
 Ljubljana št. 16.176
 Rokopisov ne vračamo.
 Oglasi po tarifu.
 Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

MISLI

Naše izseljevanje

Vzroki izseljevanja.

Pred vojno je znašal vsakoletni prirast slovenskega prebivalstva nekako 15.5‰. To se pravi, na vsakih tisoč ljudi jih je prirastlo 15.5. Kakšne so v tem pogledu številke danes, mi ni znano. Gotovo je, da »jeklena kopel« vojne ni bila nikoli in tudi to pot ni bila naklonjena življenju v katerikoli obliki. Medvojne in povojne razmere so veliko ljudi proti njihovi volji silile in prisilile, da so se sploh odrekli zakonu, ali če že zakonu ne, vsaj otrokom. Prirast se je torej vsekako zmanjšal in bržkone danes ne presega dosti nad 10‰.

Število vseh Slovencev znaša danes približno 1.950.000. Ko se bavimo z vprašanjem našega izselništva, štejejo za nas seve samo tisti Slovenci, ki prebivajo na strnjemem ozemlju. Teh Slovencev v naši državi, na Koroškem in v slovenskem Primorju je danes okoli 1.500.000.

Po zgorajšnjem računu znaša torej letni prirast najmanj 15.000 ljudi. Ta prirast je bil pa prejšnja leta čisto gotovo precej večji nego danes; prebivalstvo Slovenije se v dobi zadnjih dveh pokolenj ni znatno pomnožilo, na kmetih je celo padlo. Zato je neizogiben sklep, da se je večina našega prirasta izselila, da je odšla »s trebuchom za kruhom«. Ta rečenica torej, če gledamo nanjo s sociološkega vidika, ni kakšna vesela in slučajna besedna igra, temveč je nastala v tragičnih trenutkih, ko je toliko naših ljudi spoznalo, da so domovini odveč, da jim more le tujina dati kruha.

Slovenec se ne izseljuje rad.

Naš človek se torej izseljuje že dolga leta. Nihče ne sme trditi po pravici, da dela to rad. Saj ne mislim s tem reči, da bi tudi pri nas ne bilo pustolovcev, romantičnih natur, naveličavnih ljudi, ki nimajo nikjer obstanka, ki so rojeni večni popotniki. Toda takih ljudi ni bilo nikoli veliko, bržkone celo manj, nego pri drugih narodih. Če je le mogel, je od nekda ostajal naš človek doma. Še če je šel ven, je šel s trdnim sklepom v duši, da se povrne. In če ni mogel tega sklepa v večini primerov izvršiti, gotovo ni bil sam kriv.

Reševanje izselniškega vprašanja — z besedami!

Večina naših izselnikov je torej ostala zunaj. Zanimivo je pri tem, kako se je naša javnost odzivala temu pojavu. Spočetka bi ga bila najrajši zamolčala, ko ga že utajiti ni mogla. Pa ni šlo, preveč jih je bilo, ki niso dobili dela in jela v domovini, in preveč očitna je bila odgovornost, ki se je valila nanje.

In tedaj je začela s sentimentalnimi besedami in slovenskimi pozivi:

Ne v Ameriko!

Povsod dobro, doma najboljšo!

Ostanite doma, tujina vam bo vedno mačeha!

Uspeh teh besedi ni mogel biti večji, nego je vrednost njihove vsebine. To se pravi, ljudje so se izseljevali naprej, kajti niso bile resnične te besede. Za te ljudi, ki so odveč, ni bilo doma najboljšo. Saj je splošno znano, kako so živeli kočarji za časa, ko še ni bilo industrije. Domači pridelek je bil pospravljen nekako do srede zime, če je bilo dovolj otrok pri hiši, pa še prej. Zasluzka je bilo malo: na jesen kuhanje oglja, včasih kaka voznja ali težaško delo. Slabo plačano delo pri graditvi kake večje ceste ali celo železnice so imeli ljudje že naravnost za blagoslov. Zato pač kočarju ni kazalo drugega, nego da si je tesneje zadržal jermen okoli pasu in čakal — nove letine.

Kaj čuda, da so ti ljudje pozdravili vsako priložnost, da preskrbe sebi in svoji družini zasluzka in kruha. Sami smo imeli priliko opazovati take izselnike in njihove družine. Nihče ni šel rad, moški so z resnimi, potrtimi obrazi hodili okoli, ženske pa so se jokale in razgovarjale s sosedomi, če

bi morda zadnji hip le ne bilo mogoče dobiti tu kakega zasluzka ali tam pregovoriti vaškega oduha, da počaka z obrestmi.

Res, le popolno nepoznanje je moglo računati, da bi se dalo izselniško gibanje zavirati ali celo zavreti — z besedami.

Uničujoča bilanca našega izseljevanja.

Bilanca našega izseljevanja je uničujoča. Število naših izselnikov od 1850. leta dalje — ne mislim tu samo na Severno Ameriko, drugam se je izselilo Slovencev najmanj ravno toliko, če ne več — z njih potomci vred znaša danes gotovo najmanj poldrug milijon. To se pravi najmanj ravno toliko Slovencev in njih potomcev je danes v tujini, nego jih je ostalo na strnjemem ozemlju današnje Slovenije.

Toda tragičnost našega izselniškega vprašanja ni v tem dejstvu samem. Izseljujejo se tudi drugi narodi, Angleži, Španci, Portugalci celo v razmeroma večjem številu nego mi. Toda Angležem, Špancem, Portugalcem je bilo to izseljevanje samo v gmotno in narodno korist. Kajti vsi ti narodi so se izseljevali strnjeno v slabo ali sploh še ne naseljene dežele, razvijali se v njih gospodarsko, kulturno in narodno. Nekdanje naselbine teh treh narodov so danes v vsakem pogledu močnejše, nego njih matice.

Narobe pa vidimo, kako so izgubljeni narodi, ki se niso izseljevali po kakem načrtu, temveč samo, kakor je nanesel slučaj in prisilila tiska. Nemcev se je samo v Zedinjeno države ameriške izselilo toliko, da cenijo njihovo število s potomci vred na kakih 35 milijonov. Od teh se jih čuti danes za Nemce še kaka 2½ milijona!

Ne izgubljam svojih ljudi in organizirajmo izseljevanje.

Rešitev našega izselniškega vprašanja in hkratu naših izselnikov je torej v tem, da razmotrivamo, če so še danes možnosti, da se izseljujejo naši ljudje ne kakor nanesel slučaj, temveč strnjeno in da proučimo, če je še kje kaj take zemlje, ki bi mogla sprejeti večje množice naših kmečkih izselnikov.

Bojimo se samo, da bodo sklepali in odločevali o tem vprašanju, kakor doslej tudi poslej, če že ne neresni, pa v najboljšem primeru vsaj ljudje, ki niti od daleč ne poznajo vzrokov, iz katerih je vzrastlo naše izseljevanje. Bojimo se, da bodo spet cvetele puhlice, kakor: ven s tujim kapitalom, ven s tujci, naši ljudje naj ostanejo doma, in da bo potem — še slabše! Bojimo se, da vsaj od tistih ljudi, ki bodo odločali, ne bo nikogar, ki bi preučil, če je sploh možnost preskrbeti ves naš naravni prirast, ne da bi najmanj v enaki meri tudi prirastel kapital, to se pravi ne da bi gradili in širili industrijo in izpopolnjevali poljedelski obrat. Bojimo se, da bodo ti ljudje stikali za koščki še nezasedene zemlje, kje (1) (2), ne da bi se vprašali, kako je vendar mogoče, da trpi n. pr. brazilski kolonist sredi obilne in najrodovitnejše zemlje.

Kljub vsemu temu pa opozarjamo na ta problem — in svarimo obenem.

OPAZOVALEC

A. S.:

Nekaj vtisov svetovljana o sedanji Ljubljani

Pred kratkim sem naletel v Ljubljani na izobraženega moža, rojenega Ljubljančana, ki pa živi z ženo Belgijčanko na Češko-Slovaškem. Prepotoval je že pred svetovno vojno vso Evropo počez in po dolgem, živel je v Severni Ameriki in je bil zaposlen pri velikih podjetjih v belgijskih kolonijah v Afriki. Sukal je tudi pero; pisal je nemško in francosko, predvsem o gospodarskih vprašanjih, pa tudi o umetnosti in književnosti.

Ker ga že pet ali šest let ni bilo v Sloveniji, sem ga začel izpraševati po vtisih, ki jih ima o nas.

»Veste,« je dejal, »da prihajam vsakih par let v Ljubljano, v svoj rojstni kraj. Nekaj me vleče zopet in zopet domov in čeprav odlašam, pa pridem vseeno. Če verjamete ali ne, je pa resnica, da se mi tolikokrat sanja o Ljubljani in tako živo, kakor bi bil odšel šele pred par tedni v tujino, pa je že 36 let, kar sem šel v veliki svet. Še med izvrševanjem najtežjih projektov v Kongu in pa med dolgimi vožnjami iz New-Yorka v San Francisco, ki sem jih bil vajen kot v dijaških letih ob nedeljah popoldne voženj par postaj na Gorenjsko, se mi je sanjalo o Ljubljani. Oglašala se je domovina. Pa sem globetrotter kolikor me je!

Šla sva z znancem na ljubljanski grad. Hotel je na vsak način ogledati Ljubljano tudi »od zgoraj dol«. Čudil se je, da je ta »akropola« tako zanemarjena. Opozarjal me je, da so napisne deske ob potih razbite, da jih dosti manjka in da stoji le še koli, da so klopi polomljene in da pota niso uglajena. Zbolelo ga je, ko je videl, da se vdira tu in tam breg, da izginja maklenovo drevje, ki je preraščalo grajsko pobočje proti mestu in ki ga nikjer drugod v okolici ni najti. Maklen, to tako slikovito drevo, ki razpenja veje v tako lepih upognjenih črtah, da so pod njimi prave utice iz zelenja! Hodila sva okoli gradu samega po razgledni poti. Hudo mu je postalo, ko je videl, da je pod potjo vse drevje iztrebljeno. »Ali ne veste,« je dejal, »kaj je slikovitost? Res je, da je razgled z ljubljanskega gradu nekaj, kar vsakemu tujcu, in naj bo še tako razvajen, lahko pokažete; toda lepoto krajine poudarja prav ospredje. Bilo je načelo tudi vseh velikih pokrajinskih slikarjev, razen naturalistov, da so postavili v ospredje pokrajinske slike kako drevo ali kaj drugega, da je dobila slika moč v daljavi. Zakaj niso pustili tu in tam pred razgledno potjo kakega maklenovega drevesa, da bi bil razgled proti planinam in na ljubljansko polje, Šmarno goro itd. med slikovitimi črtami drevesnih vej?«

Mož je ogledoval Ljubljano. Čudil se je, kako nestrnjeno se razvija proti Št. Vidu, na polje, proti Rožniku itd. Nastajajo selišča zunaj mesta. Vse je raztepeno, kakor bi kdo slučajno nametal stavbe. Brez načrta, brez sistema. Vprašal me je, če kdo računi, koliko se bo sčasoma ali pa se je že po nepotrebnem podražila zaradi tega mestna uprava, vzdrževanje cest, kanalov, razsvetljava itd.

Polhovgrajski dolomiti so bili že oblitni z večernim soncem, pod Grmado, ki so jo Francozi za časa Ilirije imenovali »Napoleonov nos«, je ležal položno zeleni Rožnik z belo svetlikajočo se cerkvico, vrh tivolskega gozda se je razpenjal v dvigajoči se črti na šišenski vrh mirno, zategnjeno. Znanec se je zamislil, odkril se je in naslonil na palico.

»Ali je bilo treba tegale tako zvanega »nebotičnika« Ljubljani, se je oglasil čez nekaj časa. »Res ne razumem ljudi, ki sedaj gospodarijo v Ljubljani. Ta Vaš »nebotičnik« je kot pest na oko, če pogledaš proti tivolskim gozdovom, pod katerimi se je prej razpenjala mirna zelena trata prav za temnorjavimi strehami hiš. »Nebotičnik«, za katerega ni bilo ne gospodarske ne estetske potrebe, je pa ubil sliko celega dela mesta z masivnimi, okornimi, v okolici in krajini popolnoma neosnovanimi oblikami. Niso razumeli ne duha Ljubljane, ne njenega značaja, ne značaja pokrajine. Kateri tujec ga je postavil? Kako vidimo sedaj lepe baročne stolpe ljubljanskih cerkva v celotni ljubljanski duši! Dopoldne sem hodil po mestu, šel sem tudi iz Gradišča mimo nun na Dunajsko cesto. Za ljubljanske razsežnosti naravnost mogočno pročelje nunske cerkve je izgubilo vso monumentalnost, ker so dobrih 100 m od nje taki masivi. Ali ljudje v Ljubljani res nimajo nobenega čuta več za harmonijo? Tudi drugod po mestu sem opazil stavbe, postavljene v zadnjih letih, ki naravnost izzivajo okolico in spravljajo nekaj tujega, bedastega v stari okvir. Ali delajo učenci brez prakse take poizkuse? Seveda je doba, v kateri živimo, neresna in neugodna za velika dela umetnosti. Tudi drugod so pokvarili po mestih veliko lepote; toda so jih tudi imeli več kot v Ljubljani.

Celotno in organično je lahko le srednje mesto, prav veliko mesto pa ne. Ljubljana gotovo ne bo nikoli milijonsko mesto, za kar pa ni treba biti nikomur žal, in zato ne kaže ji kvariti obležja s stavbami brez oblik, ki so ji tuje. Ravne strehe ne spadajo v ljubljansko osredje, še manj »zabojaste« hiše. Ljubljani bi se podalo nekaj monumentalnih kupol, dvigajočih se elegantno v višino v sorazmerju z ljubljanskimi cerkvenimi zvoniki: saj poznate Sv. Mikulaša v Pragi, prekrasno kupolo Fischer v Erlacha na cerkvi Sv. Karla na Dunaju, ki je zame ena najlepših in najduhovitejših stavb na svetu, in druge kupole tega mojstra. Kupola je sploh višek stavbarskih oblik v smislu evropske kulture. Ljubljani bi bilo treba nekaj odličnih pročelij javnih poslopjij v domačem kamnu, prilagoditih tistemu domačemu baroku, kar ga je še ostalo, seveda s pravilnimi trgi v ospredju. Nisem konservativec, poznam Wrightove nebotičnike v Ameriki, dela Le Corbusier-jeve in čeških modernistov, nizozemsko novo stavbarstvo, ker sem vse to študiral v naravi, ne po knjigah in slikah. Pravim pa, da vse to, ki je tudi povrh le prehodno, za Vas ni in ne bo, ker ni zrastle iz Vaše zemlje in duše.

Ogledovala sva z ljubljanskega gradu regulacijo Sv. Jakoba trga in Cozovega grabna. Znanec mi je dejal, da je vse to ogledal in pa tudi Napoleonov trg in Vegovo ulico. »To je pač nekaj drugega«, je pripomnil. Dejaj mi je, da so to logično izpeljane stvari, priprosto sicer, vidi se pa, da jih je delal arhitekt, ki ima čut za prostor, za črto in za praktični promet. Seveda, da so povrh izvršene skoro brez stroškov, iz nič. Ima pa trajno vrednost, ker so premišljene in osnovane v okolici. Imponiral mu je Napoleonov steber po svoji odlični preprosti enostavnosti in mirni monumentalnosti, zlasti pa tudi ozadje. Vidi se, da se je arhitekt veliko trudil, da je toliko žrtvoval za te regulacije, ki bi se jih povrh najbrže nihče ne lotil pod takimi pogoji za tretjo nagrado.

Ko sva prišla z grada na frančiškansko tromostovje, je mož-svetovljan postal. »Že parkrat sem ogledoval to delo«, je dejal. »Kolikorkrat sem bil v Ljubljani, vedno me je motil ta trg, ki ga je treba vendar že dokonca regulirati, ker je naravno središče mesta. S tromostovjem je arhitekt rešil osnovno načelo tega trga. Je to prostorna in stavbarska rešitev, ki se redko kdaj tako posreči. Strnjen je sedaj ves prostor v celoto saj v tlorisu, vendar je pa ohranjena Ljubljana prosta. Toda ali ni imelo mesto za to stvar več denarja, da bi dalo arhitektu možnost, da uporabi plemenit material, kamen in bron? Za stvar, ki bo vsaj za stoletja ohranjena mestu!«

Berem večkrat ljubljanske časopise in se čudim nekimi listom, kako neumno reklamo delajo za vsako kozolec, ki ga mislijo postaviti in za vsako lopato gramoza, ki ga izkopljejo. Bral sem slučajno tudi o načrtu, da bi Ljubljano sploh prezidali. Komu more pasti kaj takega v glavo? Zeleni pas Ljubljane, ki naj bi imela celo obrežje prav za prav z lepo zeleno travo porastlo, prezidati! Ali si je kdo predstavljal, kakšen »imeniten« trg bi nastal zaradi »fasad« hiš na levem bregu in raztrgane črte struge na desnem. Ne da bi škandalozne lope na desnem bregu takoj odstranili, pa prihajajo s takimi načrti!

»Smešno se mi je zdelo, ko sem bral popise tujcev o Ljubljani, da dela Ljubljana vtis kot kako nemško mesto. Ljubljana je zapadnoevropsko mesto z alpskim značajem kot Salzburg, Innsbruck ali celo München. To je pa znak krajine, nič drugega. Nemško mesto je zame Nürnberg kot je italijansko Florenca. Pa je vendar Ljubljana drugačna kot so druga mesta v vzhodni Alp. Slovenska je! Pristrčna je bila in nekaj priprostega ponosa in elegancije je bilo v nji. Varujte se barbarstva, kajti če se naseli in udomači med Vami barbarstvo, bo po Vas!

Stisnila sva si roke ter se razšla za ta dan, ker se je storil mrak.

Štajersko pismo

Maribor, 16. avgusta.

Dovolite g. urednik, da se v Vašem cenjenem listu oglasi tudi nekdo iz periferije slovenskega teritorija, iz obmejne Maribora. Z velikim veseljem sem prečital poslane mi številke Vašega lista »Slovenija«, prav posebno pa me je razveselil sestavek v zadnji številki pod naslovom »Slovensko vprašanje«. Ker so misli, ki jih tam člankar razvija, prav posebne važnosti za štajerske Slovence, ki žive v neposredni zvezi z nemštvom ob mejah, mi bodi dovoljeno, da izrečem še jaz par besed.

Prvo je zavest jezikovno-kulturne skupnosti. Ravno v tej stvari se mi zdi, da smo štajerski Slovenci še mnogo premalo zavedni. Res je sicer, da v tej stvari ne leži krivda na ljudstvu samem, temveč je treba podčrtati dejstvo, da je vsa avstrijska kulturna politika nasproti štajerskim Slovincem poudarjala in umetno ustvarjala ono čudno zavest, da je ta del Slovencev neka posebna celota, ki se loči od ostalega slovenstva, predvsem onega v bivši deželi Kranjski, ki je bilo glavni nositelj slovenske kulturne misli od Trubarja do Cankarja. Med tema dvema homogenima enotama

se je zavestno ustvarjal prepad, da je v tej razcepljenosti bolj cvetelo — ponemčevanje onega dela slovenskega naroda ob severni narodnostni meji.

Tako so nam zrasle vse predvojne generacije brez izrazite narodnostne zavesti, ali pa je bila ta separatistično usmerjena kot prvo sredstvo postopnega ponemčevanja. Zato se danes ne smemo čuditi, da je skoro vsa starejša generacija štajerskega ljudstva orientirana še vedno anacionalno ali vsaj indiferentno.

Po vojni je namreč politična strast vzgajala ljudi zopet od slovenstva proč, dokazujoč neko svojevtrstno, lastno bitnost tega severnega dela Slovencev in tudi dosegla, da so bili Slovenci po pozno izvedenih določbah Vidovdanske ustave razdeljeni v dva upravna teritorija: v mariborsko in ljubljansko »oblast«.

Tako je tudi ta nova upravna razdelitev sledila po poti rajne Avstrije, dasiravno z drugimi nameni. Obstajala je namreč nevarnost upravnega zedinjenja onih dveh enot Slovencev, ki ju povojne mirovne pogodbe še niso razkosale.

Pri tem je imela važno vlogo ona polinteligencia, ki je bila pod Avstrijo najuspešnejša predstaviteljica nemškutarskega elementa, ki je še sedaj ponekod po Štajerskem dobro zastopan, ali pa se je to polizobraženstvo obrnilo po vetru in začelo brez pravega prepričanja služiti jugoslovanski misli in tako bolj iz neke malenkostne kljubovalnosti preskočilo ono narodnostno osnovo, iz katere je izšlo, namreč slovenstvo. Sicer pa je ravno to »obračanje po vetru« čisto psihološko razumljivo in tipično za polinteligenco vseh narodov in vseh časov.

Nasprotno pa je treba omeniti, da redka plast pravega izobraženstva, ki je izšlo iz slovenske zemlje in se obogatilo s svetovno kulturo in njenimi pridobitvami, ni nikoli pozabila svoje pripadnosti k nemu, nedeljenemu in nedeljivemu Slovenstvu in je to narodno zavest netilo tudi med ljudstvom.

Isto se dogaja tudi danes. Hvala Bogu, še vedno je precej izobražencev, ki jih niti doma niti v tujem svetu ni sram izpovedati svoje pripadnosti k neznanemu in nepoznanemu narodu tam nekje na prelomu med jugozapadno in jugovzhodno Evropo.

Precej so storile za gojitev narodne zavesti v štajerskem ljudstvu tudi povojne prosvetne organizacije, ki so imele ožje zveze s slovenskim kulturnim središčem, z Ljubljano.

Mladina sama se bo podala na nova pota in v njej lahko vidimo lepšo bodočnost. Z njo bo mogoče zopet vzrasel oni slovenski ponos, ki ga Štajerc — in Slovenec sploh — tako pogreša. Vendar pa je za vse to potrebno mnogo vzgoje, ki bi jo naj dajale naše najboljše narodnoprosvetne organizacije; ta vzgoja pa bi se naj vršila v znamenju: slovenstvo, jugoslovanstvo, človečanstvo.

Notranje-politična razrvanost v Nemčiji

Volitve dne 31. julija tega leta niso prinesle nemškemu narodu oddiha in jasnosti. Zamotanost in splošna zmeda se je po tem času še povečala. Glavno besedo imajo pri tem narodni socialisti, to so nemški fašisti s Hitlerjem na čelu, ki so v zadnjih volitvah dosegli ogromen uspeh, nad 13 in pol milijonov glasov ali nad 37% vseh volilnih upravičencev.

Če pomislimo, da so narodni socialisti v l. 1930. dosegli še samo 6 in pol milijona volilcev, moramo priznati grozno hitro naraščanje tega gibanja, ki pa je z zadnjimi volitvami najbrž že doseglo višek in je njegova razvojna črta oslabiljena. Predvsem je potegnil z zadnjimi volitvami v svoj tabor prišle tako zvanih meščanskih srednjih strank in tako danes nima več kje računati s številčnim porastkom. Kot stranki, ki zastopa dosledno smer machiavelistične politike (za dosego izbranega namena so dovoljena vsa sredstva) ji namreč stoji nasproti vsa nemška demokracija, to so one stranke, ki čuvajo nemško ustavno ureditev in parlamentarni demokratični sistem.

Hitlerjevsko fašistično gibanje, ki je kakor njegov veliki »vzornik« — in vsa slična gibanja na svetu — značilno za one države, ki so po svetovni vojni prišle v težaven gospodarski in notr. politični položaj, je v najugodnejšem svojem času z uporabo najhujšega terorja oboroženih tolp doseglo sicer ogromni razmah, a je tudi verjetno, da je njegov »največji trenutek« že mimo. Za razumevanje dejstva, da je nemški narod v ogromnih množicah vrel v Hitlerjev tabor, nam služi samo poudarek, da je Nemčijo kot izrazito industrijsko državo svetovna gospodarska kriza neizmerno zadela. Visoki milijoni brezposelnega delavskega in inteligenčnega proletariata so instinktivno hrepeneli po evangeliju rešitve in zboljšanja. Poleg tega je velike važnosti tudi poniževalen položaj Nemčije, v katerega so jo spravile povojne mirovne pogodbe, in težave mlade nemške republike »brez republikanskega prebivalstva«. — Vso to miselnost nemške povojne mladine in starega monarhističnega elementa, ki se nikakor ne more spoprijazniti z nemško zvezno republiko in novo nastalim položajem, je znal

Hitler s svojimi metodami, z velikimi obljubami in patetičnimi grožnjami proti nasprotnikom izrabiti kot vodo na svoj mlin. Danes se zdi, da mu je zrasla nebrzdana množica že preko glave in da sam ne ve, kako bo konkretno utešil njeno žejo po izboljšanju splošnih socialnih pogojev in zadostil nujnim zahtevam po podrobnem pozitivnem delu.

V znamenju samokresov, bomb in granat.

Takoj po volitvah so se začeli krvavi obračuni proti nasprotnikom nacionalnih socialistov, predvsem proti pristašem socialno-demokratske in komunistične stranke. Teror in krvavo nasilje, napadi ob belem dnevu, rušenje raznih nasprotnikovih ustanov, pobijanje nasprotnikov, predvsem komunistov, to je značilnost v notranjepolitičnem življenju prvi teden po volitvah. Razbrzdani element nar. socialistov je izgubil samoobvladanje in treznost. Sklicujejo se seveda, da so vsa ta dejanja samo odgovor maščevanja za krvave dogodke s strani nasprotnikov.

Videz bodoče državljanske vojne je prav blizu.

Dne 4. avgusta je zahteval hitlerjevski list »Angriff« takojšnjo oborožitev nar. socialističnih napadalnih oddelkov in njihovo priključitev k policiji; vsa izvršna oblast v Prusiji in Nemčiji naj se preda nacionalnim socialistom, komunistična stranka, ki je samo »banda zločincev«, se naj prepove itd.

Temu hotenju po strankarski diktaturi pa stoji v nasprotju nemška ustava in ustavne stranke, predvsem socialisti in centrum, ki hoče na vsak način čuvati avtoriteto ustave in parlamentarizem kot res demokratično institucijo.

Metode »divjega zapada«.

Gospodarski in duhovni pretres Nemčije je dobil določeni izraz v volitvah 31. julija, katerim bi naj do večjega uspeha pripomogli teroristični akti razdivjanega nacionalno socialističnega elementa. Takole piše Hitlerjev organ »Völkischer Beobachter«: »Državna oblast mora priti do prepričanja, da v izjemnih položajih ni mogoče shajati s »paritetno (enako) obravnavo«. Treba je namreč za vselej ugotoviti, da je razlika, če je orožje v rokah nac. socialistov ali pa v posesti marksističnih zločincev. Važno je pri tem mišljenje in prepričanje, ne dejansko stanje.«

Iz navedenega si čitatelj prav lahko ustvari jasno sliko o hitlerjevski fašistični morali in njeni veliki nevarnosti za demokratično ljudstvo, ako bi zmagala. S tem trenutkom bi namreč nastopila najostrejša diktatura in splošna brezpravnost vseh onih, ki bi ne bili pristaši nacionalno socialističnega gibanja.

Borba na okopih.

Zadnje državnozbornske volitve so prinesle en sam rezultat: konec številčnega razvoja političnih strank. Odločitev je popolnoma neodločena, popolen remis. Vlada g. v. Papena je šla v volitve z upanjem, da bo desnica dosegla vsaj 50% uspeh in se bo tako nemška politika lahko orientirala izrazito desničarsko, reakcionarno. A v tem sta bila gg. v. Papen in general Schleicher pač razočarana.

Nekateri Hitlerjevci dobro opazujejo in računajo, da Hitler absolutne večine nikoli dosegel ne bo. Polje meščanskih srednjih strank je pospravljeno in skoro prazno, trdnega »stolpa« centrumovega ni mogoče omajati, prodor v vrste marksizma pa je sploh nemogoč. Zato ugibajo takole:

1.) Sedaj bi počakali in dosegli pozneje pri volitvah državnega predsednika relativno večino (Hindenburg je bil izvoljen s pomočjo socialne demokracije in centruma).

2.) Vrgli bi s sebe legitimacijo zakonite poti in po splošnem terorju s silo prispeli do oblasti (pohod na Berlin).

3.) Ali pa bi se uklonili večini sodelavcev, ki bi radi zasedli ministrske stolčke in naraščajočemu nezadovoljstvu širših množic volilstva, ki čakajo na dane obljube!

Ker parlamentarno sodelovanje Hitlerjevcev z marksisti (soc. demokracijo in komunisti) ni mogoče, preostaja narodnim socialistom le še zveza s centrumom, tako zvana črno-rjava koalicija, s čimer bi bili narodni socialisti vezani na strogo ustavno in parlamentarno pot.

Zdelo se je res, da bo prišlo do te koalicije vsaj v Prusiji, ko je tamošnji centrum povabil Hitlerjevce k pogajanjem za skupni nastop pri volitvi pruskega ministrskega predsednika.

A to ponudbo so narodni socialisti v svoji oholi mogočnosti odklonili.

Zahtevam izključno oblast zase, zahtevam oblast, ki jo je imel Mussolini po pohodu v Rim...

Dne 13. avgusta t. l. je Führer-ju (vodji) Adolfa Hitlerju v avdienci pri Hindenburgu ušla ta naivna, premalo premišljena zahteva, ki jo je pa »železni feldmaršal« odbil s tako odločnostjo, da je Hitlerju in njegovim pomočnikom baje prav vidno bušila kri v glavo in se jim pokazala na obrazih ne mala rdečica sramu ali česa drugega.

Tako se je nenadoma pretrgala prijateljska zveza Hitler - v. Papen in od tega dne so nacionalni

socialisti v opoziciji proti poldiktatorski vladi v. Papena in gen. Schleicherja.

Hitler se ni zadovoljil s položajem podkanclerja in s tremi ministrstvi, zahteval je diktaturo nad dvema tretjinama nemškega prebivalstva v imenu ene tretjine.

Darovi in razočaranje.

Hitlerju je državni predsednik Hindenburg že pri onem znanem sestanku očital, da se ne drži obljube, ki jo je dal, da bo namreč tudi po volitvah podpiral sedanjo vlado »nacionalne koncentracije«, ako sam ne doseže absolutne večine.

Važno pa je po vsem tem, da ugotovimo kakšne usluge je dala sedanja vlada narodnim socialistom kot nagrado za eventualno podpiranje vlade »pruske aristokracije«.

1.) Vlada je razpustila državni zbor in razpisala nove volitve, da dobi Hitler priliko, da se ojači.

2.) Prepoved hitlerjevskih napadalnih oddelkov je bila odpravljena.

3.) Za Prusijo je bil imenovan državni komisar. Na podlagi vsega tega je bila nemška in tuja javnost prepričana, da Hitler sedanji vladi ne bo stavil nobenih večjih težav, temveč da bo mogoče celo osebno ali vsaj s svojimi ožjimi sodelavci stopil v »prezidialno vlado« g. v. Papena ali mogoče celo pod vodstvom generala Schleicherja.

S tem je sedanja vlada zelo omajana, ker ni upanja, da se bo lahko držala spricho nezaupnice, ki bi jo dobila od državnega zbora ob njegovem sklicanju dne 30. t. m.

Sicer pa se posebno v zadnjem času iz vladnih krogov širijo novice, da se bo v. Papen držal na krmilu še dolgo časa — in obenem spoštoval ustavo.

Kako si to g. državni kancler predstavlja, tega mi v svoji skromni politični modrosti ne moremo prav razumeti. Zato pa se zdi, da so nacionalni socialisti po svojem »polomu« postali bolj skromni in da se v zadnjem času že vrše pogajanja za »črno-rjavo koalicijo«, ki bi prisilila sedanjo vlado k umiku in tako rešila nemški parlamentarizem.

S tem dejanjem bi hitlerjevsko gibanje stopilo v drugo fazo svojega razvoja. Sedaj bo treba obljube in zahteve lastnih volilcev izpolniti in z istim trenutkom, se zdi, da se bo polastilo širokih množic iztreznjenje. Te množice volilcev namreč niso enotne po svojem družabnem sestavu in nimajo sličnih ali celo skupnih koristi.

Slovensko dijaško gibanje

»Jutro« je dne 23. avgusta t. l. pod naslovom »Trideset let« priobčilo članek, kjer pravi, da je leto 1902. rojstno leto idejnega preporeda slovenske (pravilno: slovenske) akademske mladine, ko se je v našem študentovstvu začelo narodno-radikalno gibanje ter popolnoma prekrvasilo miselnost našega akademskega naraščaja in v kratki dobi vsega našega izobraženstva. Nato navaja glavne misli o političnem in narodnem delu.

Zgodovinski razvoj slovenskega dijaškega gibanja je bil nekoliko drugačen, kakor ga navaja »Jutro« člankar. Prvotno samo narodno-slovensko dijaštvo se je začelo že proti koncu 60. let cepiti, ko je en del poudarjal svobodnomiselno stališče. V splošnem je bilo potem dijaštvo slovensko-liberalno, dokler se nista razvili dve izraziti dijaški skupini: katoliška in liberalna. Na I. katoliškem shodu l. 1892. je nastopilo že tudi dijaštvo te smeri. Poleg obeh dijaških skupin, ki sta odgovarjali obema takratnima političnima strankama na Slovenskem, in posameznih dijakov-socialistov se je oglasila leta 1900. nova skupina slovenskih »Masarykovcev«, ki je izdala leta 1901. svojo knjižico »Kaj hočemo«. Pod Masarykovim vplivom je širila med dijaštvom pojme o političnem in narodnem delu, ki si jih je pozneje načelno osvojilo tudi narodno-radikalno dijaštvo; razlika je bila pa v tem, da so Masarykovci zlasti narodnost in narodno delo pojmovali veliko bolj določno in globoko: etično-socialno. (Primerjaj članek »Kaj hočemo« v knjižici istega imena s smernicami politično-izobraževalnega kluba v narodno-radikalni »Sloveniji«.)

Dejstvo je, da se je glede dijaškega izobraževanja samega sebe in podrobnega dela med narodno-radikalno dijaštvo ločilo od liberalnega. Dejstvo pa je tudi, da zgodovinsko ni resnično, ako miselnost narodno-radikalnega gibanja prenašamo kar na vse slovensko izobraženstvo, kakor to dela člankar v »Jutru«. Prvič so to miselnost, v kolikor je bila dobra in pravilna, poznali in poudarjali pred njimi že drugi; drugič je pa bila poznejša življenska praksa narodnih radikalcev v gospodarstvu in politiki nasprotna praksi ostalih slovenskih, bodisi desničarskih, bodisi levčarskih, izobražencev.

Pozor naročniki!

Kdor ne dobi lista redno, naj to takoj naznani, ker se dogaja, da dobivamo reklamacije kljub temu, da list redno pošiljamo.

Uprava „Slovenije“.

DEJSTVA IN DOGODKI

† Josip Pogačnik.

Dne 18. t. m. je umrl na svojem posestvu v Podnartu g. Josip Pogačnik, bivši predsednik narodne vlade za Slovenijo in prvi poslanik Jugoslavije na Dunaju.

Josip Pogačnik je bil pred preobratom deželni in državni poslanec Slovenske ljudske stranke. Bil je nekaj časa tudi podpredsednik državnega zbora in načelnik brambnega odseka. Avstrijski cesar mu je podelil viteštvo. Kot človek s prikupnim vedenjem je bil simpatičen, a kot politik je hodil pota, ki jih nismo mogli vedno odobravati. V Jugoslaviji se politično ni udeleževal, ampak samo v gospodarstvu.

† Peter Pajk.

Dne 18. t. m. je umrl slušatelj ljubljanskega vseučilišča g. Peter Pajk, sin pokojnega profesorja Milana Pajka in njegove žene Vide, roj. Levčeve. Mladi slavist je bil nadarjen dijak, ki se je samorastlo z uspehom udeleževal tudi literarno.

Dr. Schober umrl.

Dne 19. t. m. je v Badnu pri Dunaju umrl večkratni avstrijski zvezni kancler in zunanji minister, dolgoletni šef dunajske policije dr. Johann Schober, ki ga je v nekem senatoriju nenadoma zadela kap.

Tako je Avstrija v enem mesecu zgubila dvoje osebnosti, ki sta neminljivo zvezani z usodo avstrijske republike.

Pokojni dr. Schober si je pridobil v avstrijski javnosti velik ugled kot organizator in reformator dunajske policije, ki je v onem burnem času prehoda iz monarhije v mlado republiko zagotovila na Dunaju red in mir.

V težavnem notranjepolitičnem položaju leta 1920. in 1921. je bil izvoljen dr. Schober za zveznega kanclerja in zunanjega ministra.

V tej funkciji je skušal pridobiti tujino za gospodarsko in finančno pomoč Avstriji. Leta 1929. je zopet kot nevtralni neparlamentarec postal ministrski predsednik in v tej dobi najbujnejšega razcveta heimwehrovskega fašizma je uspel tudi proti nevarnemu notranjemu sovražniku. Na škodo nasledstvenih držav je Avstrijo osvobodil reparacij in mednarodne kontrole. Po svojem padcu je stopil aktivno v politiko, ustanovil »gospodarski blok« in tega zastopal tudi v vladi. V tem času je sklenil z Nemčijo znano pogodbo o carinski uniji.

Avstrijsko meščanstvo je še tik pred njegovo smrtjo videlo v njem »moža bodočnosti«, posebno ker je bil dr. Schober izrazil Velenemec, ki se ni mogel spoprijazniti z novo politično preureditvijo Evrope in je zlasti slovenske narode zelo podcenjeval.

Dvojne službe.

Zaradi štednje se mnogi državni uradniki upokojujejo, a drugi odpuščajo iz državne službe. Zato pa imajo nekateri kar po dve državni, oziroma državno in banovinsko službo. Uradniki se odpravljajo, a službe se puščajo. Ako je veliko državnih uradnikov brez kruha, ne bi smeli drugi imeti po več služb. Živimo in dajmo živeti!

Razlastitev monarhistov v Španiji.

Španski parlament je sprejel zakon, ki določa, da se bo brez odškodnine zaplenilo premično in nepremično imetje onih monarhistov, ki so bili zapleteni v zadnji ponesrečeni puč. S tem bo vlada pridobila ogromne zemljiške komplekse, s čimer ji bo olajšana izvedba agrarne reforme, ki bo stala prvo leto 200 milijonov pezeta.

General Sanjurjo je v zaporil in je preiskava dognala, da je bil le orodje v rokah monarhistov, čeprav sam trdi drugače. Obravnava proti njemu se je že začela in državni tožilec predlaga zanj smrtno kazen.

Nemčija v nevarnem položaju.

Izredno sodišče je obsodilo 5 Hitlerjevcev radi političnega uboja na smrt, kar je vzbudilo v Nemčiji ogromno zanimanje.

Narodni socialisti groze z maščevanjem 13 milijonov pristašev, Hitler zbira svoje čete. Vlada je v zagati, ker ne ve, kaj bi bilo boljše: da postopa ostro in dosledno ali da obsojenec pomilosti. V obeh primerih bodo posledice zelo hude.

Nemška vlada se namerava rešiti te zadrege in one glede parlamentarne nezaupnice s tem, da razpusti parlament in uvede izrazito diktaturo.

GOSPODARSTVO

Podražitev sladkorja preko določb zakona.

Že v prejšnjih številkah svojega lista smo pri obravnavanju novih davščin, ki jih je pred nedav-

nim sprejela narodna skupščina v Beogradu, opozarjali na to, da bodo producenti in drugi davčni obvezniki že znali najti poti in ovinke, da bodo del tega davka, ki bi ga morali plačevati sami, prevrnili na konzumenta, na že itak skrajno obubožane množice našega ljudstva.

Ta naša sumnja se je, žal, že izpolnila. Novi ceniki veletrgocev, ki so pred nedavnim izšli, imajo za sladkor naslednje cene: kristalni sladkor 14.06 (prej 12.95), torej se je podražil za Din 1.11 namesto Din 0.60; sladkor v kockah se je podražil od 14.55 na 15.89, torej za Din 1.34 namesto 0.75, kakor to določa zakon.

To so cene na debelo.

V podrobni prodaji se bodo cene še zvišale in zakrožile navzgor. Tako stane že danes sladkor na drobno Din 16.50 namesto 15.75.

Jasne določbe zakona, da se sme za konzumenta podražiti sladkor samo za 0.75 ozir. 0.60 Din torej ne drže več. Sicer je združenje trgovcev poslalo časopisju v tej zadevi pojasnilo, ki ima drugačno kalkulacijo, predvsem je važno, da pride k povišani trošarini še 7% prometni davek, ki znese 0.44 ozir. 0.36 Din na kilogram. Poleg tega so si ob tej ugodni priliki zvišali svoj dobiček pri prodaji detajlni trgovci, in sicer na 0.70, ozir. 1 Din na kilogram namesto prejšnjega zaslužka 0.45 Din.

Tako so torej najširše množice ljudstva zopet prav občutno prizadete. Vsakdo drugi se zna že spretno izogniti določbam, ki mu prinašajo novo ali povišano obdavčenje, le delovno ljudstvo mora pretrpeti vse in prenašati težo svojih in tujih bremen.

Velika Britanija in Podonavje.

Pogajanja v Ottawi trajajo in trajajo; toda gospodarska nasprotstva med krajevno tako oddaljenimi deželami so prevelika, da bi mogel kdo računati na kakršenkoli, pa še tako majhen uspeh velikobritanskih gospodarskih imperialistov. Če se že doseže sporazum v eni ali drugi stvari, se lahko reče, da je sporazum tiste vrste, kakor ga prav tako lahko vsak hip skleneta na primer Češko-Slovaška in Poljska ali pa Jugoslavija in Bolgarija, namreč zgolj gospodarske pogodbe med dobrimi sosedi, brez vsakih političnih obvez. Prav Ottawa kaže, da enotnost kulture in jezika še ni dovolj in še ni vse. Zakaj prav glede enotnosti kulture in jezika je težko doseči večje ubranosti, kakor je med Anglijo in njenimi dominioni.

Med tem je potrdil dopisnik »Berliner Tageblatt« iz Ottawe vse naše napovedbe in izvajanja. Celotni njegov vtis je, da bo uspeh ottawskega zborovanja še vse bolj neznan nego so to mogli misliti najbolj črnogledi opazovalci.

Iz povedanega pa si lahko napravi vsak sliko, kakšna bodo velikobritanska zborovanja, če postanejo tudi angleške kolonije z neangleškim prebivalstvom samostojni dominioni. Mislimo tu največ na Indijo. K gospodarski različnosti pridejo tu še narodnostne, plemenske, verske, socialne posebnosti ali z drugimi besedami: enotnega avtarkičnega (= samodovoljnega) velikobritanskega imperija ne bo. In čim prej izprevidijo to angleški državniki, tem bolje bo to za nje, tem bolje za ostalo Evropo, tem bolje seveda tudi za nas Slovence.

Že danes pa so zanimivi za nas nekateri sklepi ottawskega zborovanja, ker posezajo neposredno v Evropo, njene razmere in njeno gospodarsko ureditev. Najprej je Anglija pristala na to, da zapre ves uvoz iz sovjetske Rusije. Sicer je storila to zelo nerada in šele po hudem napadu kanadskega ministrskega predsednika, da bo sicer Anglija odgovorna za polom zborovanja. V zaupni seji se je razmotrivalo tudi o trgovinskih odnosih z drugimi državami. Pri tem so opozarjali zastopniki dominionov, da poskušajo nekatere države sklepati regionalno, t. j. na nekatere pokrajine in države omejene gospodarske pogodbe. Nekatere teh držav so sklenile z Veliko Britanijo ali njenimi deli pogodbe glede največjih ugodnosti. Teh pogodb nikakor ne smejo kršiti s kakršnokoli regionalno pogodbo. Med te države spada zlasti tudi Podonavje.

Pri vsakem gibu se zaplete Velika Britanija v Evropo in hoče posezati v njen politični in gospodarski ustroj. Preprečiti tega ne moremo, ali moramo jo pritegniti še bolj. In prav v tej pritegnitvi je izhod iz sedanje balkanizirane Evrope.

Problem razdolžitve kmeta.

Svetovna gospodarska kriza, ki je zajela ves svet v vseh njegovih stanovih in gospodarskih panogah, je gotovo najsilnejše zadela pridelovalca agrarnih pridelkov, kmeta.

Zato vidimo danes v vseh evropskih agrarnih deželah posledice te agrarne krize, ki ni usodna samo za kmeta, temveč tudi za industrijo, za ostale družabne sloje, za državo in njene dohodke same. Vedno je še namreč res, da je kmetijstvo podlaga vsemu ostalemu gospodarstvu. S propadom kmetijstva začno nujno hirati tudi vse ostale gospodarske panoge: trgovina, industrija, in s tem v zvezi raste brezposelnost delavstva vedno bolj v nedogled.

To dejstvo je pred kratkim prav posebno javno poudarila francoska vlada, ko je sklepala o raznih ukrepih, da opomorejo cenam francoski pšenici, ki so v zadnjem času tako občutno padle.

Tudi druge evropske države smatrajo za svojo osnovno dolžnost, kakor bomo videli, da odpomorejo veliki stiski kmečkemu stanu, ki ječi v okovih prezadolžitve.

Načelne-opazke o kmetijstvu in njegovi razdolžitvi.

Tudi Jugoslavija je sprejela zakon o zaščiti kmetar, ki je napovedal moratorij za kmečke dolgove, izvzemši one pri zadrukah in državnih ustanovah. Ker bo šestmesečna veljavnost, ki jo zakon ima, prav kmalu iztekla (20. okt. t. l.), skuša sedaj javnost in razne v to poklicane ustanove podati nove predloge, ki bi naj prinesle kmetu olajšanje.

Kompleks kmetijskih dolgov je prav zamotan in bo težko najti zanj eno, enotno, zadovoljivo rešitev.

Razmere pri nas in v ostalih žitorodnih predelih Jugoslavije, predvsem Vojvodine, so v vseh zvirih tako različne, da enotna, šablonska rešitev tega zapletenega vprašanja ne more prinesiti olajšav vsem predelom naše države. Le spomnimo se na oni lanskoletni poizkus o pšeničnem monopolu, ki je stal državo težkih 400 milij. dinarjev, a je istočasno radi istega monopola vplačalo prebivalstvo Slovenije nad 80 milij. dinarjev, ki bi jih ne bi bilo treba, ako tega monopola ne bi bilo.

Ta razmišljanja nas sama po sebi privedejo do zaključka, da bi novi zakon, ki ureja vprašanje kmečkih dolgov, moral biti okvirni zakon, ki bi določal splošne smernice, vse drugo pa bi se naj prepustilo drugim faktorjem (posameznim banovinam v sodelovanje s kmečkimi in združnimi organizacijami).

Naraščanje kmečkih dolgov je v prvi vrsti povzročeno zaradi strahovitega padca cen kmečkih pridelkov, dočim so se cene industrijskih proizvodov le malo znižale, ostale dajatve, posebno davčne, pa so ostale na isti višini kakor prej.

Kmetijstvo je že od nekaj ona panoga gospodarstva, ki donaja najmanjše dohodke, ki znašajo za časa ugodne letine komaj 5 do 6 odstotkov, v slabih časih pa ni plačano niti delo. Industrija, ki ni navezana na zemljo in je obnem organizirana, donaja skoro brez izjeme visoke obresti.

Zato pomeni dolg za kmeta dejansko mnogo večje breme kakor to kažejo hipoteke. Še v normalnem gospodarskem stanju se kmečki dolgovi lahko izplačajo le v daljših dobah, ob gospodarskem zastoju pa je povračilo dolga mogoče le v izrednih prilikah (izkupiček gozda, dota, inflacija itd.).

Cene kmečkim produktom so se v primeri z letom 1929. znižale za eno tretjino do ene polovice in tako je že golo plačevanje obresti in amortizacijskih obrokov postalo zelo otežkočeno, če ne sploh nemogoče. S tem je stopila kriza našega kmeta v stadij, ki ima lahko usodne posledice za celotno gospodarstvo države.

Poudariti moramo na podlagi vsega, kar smo dosedaj povedali, da pojav preobremenitve kmeta z dolgi ni vzrok sedanje krize in torej reševanje v tem smislu ne more prinesiti resničnega in trajnega olajšanja.

Gornji pojav je namreč samo ena izmed posledic, ki jih je privedla splošna gospodarska kriza nujno s seboj.

Pod tem vidikom bi torej morali odločilni faktorji reševati ves kompleks vprašanj, ki so v zvezi s kmečkimi dolgi.

Zdi se namreč močno verjetno, da bi si kmet spričo dviga cen svojih pridelkov počasi sam odpomogel, istočasno bi tudi sam več porabil, s čimer bi se počasi dvignila iz sedanjega mrtvila tudi trgovina, obrt in industrija.

S tem bi pa že prešli na gospodarsko politiko, ki naj bi jo posamezne države vodile bolj v korist agrarnih producentov; s preferenčnimi carinskimi pogodbami bi si morale agrarne države pridobiti oddajo agrarnih pridelkov industrijskim državam, od katerih bi naj po znižanih carinskih tarifnih sprejemala izdelke industrije v rekompensacijo (nadomestilo).

Kmečki dolgi v Sloveniji — ena milijarda dinarjev.

Zanimiva anketa, ki jo je prejšnji teden sklicala kmetijska družba, je glede višine zadolžitve dognala naslednje številke:

1.) Pri kreditnih zadrukah . . .	772 milij. Din
2.) Pri regulativnih hranilnicah . . .	138 milij. Din
3.) Pri bankah	26 milij. Din

Torej skupno 936 milij. Din

Ta številka pa je radi prenizke zadnje postavke po mnenju g. podpredsednika Kmetijske družbe Frana Trčka, ki je imel na anketi glavni referat, odločno prenizka in bo približno odgovarjala resnici, če jo zvišamo okroglo na eno milijardo dinarjev. Ta visoka številka pa še vedno ne dokazuje dejstva, da bi bilo naše kmetijstvo prezadolženo, kakor bomo to ugotovili tudi na drug način. Najbolj tarejonaše kmete visoke obresti in kratki roki za povračila.

Ze imenovani referent je potrdil gornje trditve tudi s statističnim materialom, ki ga je zbrala Zveza slovenskih zadrug in ki nam pove tole:

Od 143.000 slovenskih kmečkih gospodarstev je pri kreditnih zadrukah zadolženih 70.000 gospodarstev za 749 milijonov dinarjev.

Obrestna mera se giblje med 6 in 12%, največ med 7 in 8%.

Slovenske kreditne zadruge pa imajo tudi 134.000 hranilnih vlog od kmečkih ljudi v znesku 730 milijonov dinarjev.

Tako vidimo, da položaj kljub vsemu ni tako obupen.

Kaj so storile v zaščito kmeta druge države.

•Vse države so si vsaj delno na jasnem, da bi kmečko krizo pač najlažje rešile z nastopom ugodne prodaje agrarnih produktov v tuje države. Ker pa so današnje politične razmere za gospodarsko sodelovanje držav, ki tako nujno kliče po ureditvi (Podonavje), za sedaj še precej daleč, si posamezne države same pomagajo, kakor pač najboljšo znajo.

Nemčija je predvsem zelo znižala obrestno mero in določila daljšo amortizacijsko dobo. V nekaterih primerih je del dolga celo sama prevzela.

Slično sta se zavzeli za kmeta tudi Madjarska in Rumunija.

Najbolj energično pa je posegla v ta problem Poljska, ki je prepovedala prodajo posestev pod polovično ceno cenilne vrednosti. Nato je odložila plačevanje kmečkih davčnih zaostankov iz časa pred 1. oktobrom 1931. do avgusta 1. 1933. Že nekaj časa prej je uveljavila odložitve prisilne prodaje kmetij vsaj za eno leto. V posebnih primerih se davčni zaostanki znižajo, v izjemnih konkretnih pa sploh odpišejo. Nadalje je Poljska izvršila znižanje odstotne mere na 5 in 6%, istočasno so se vračilni roki podaljšali.

In pri nas?

V Sloveniji se je posebno energično zavzela za rešitev tega perečega vprašanja kmečkih dolgov Kmetijska družba kot nekaka poloficielna slovenska kmečka zbornica.

Delegati, ki so bili na omenjeni anketi zbrani iz vse Slovenije, so poudarili mnogo zanimivih momentov, iz katerih je najbolj razvidno dejstvo, da je rešitev tega problema izredno težavna.

Zdi se, da že sedaj vsak stan po svojih zastopnikih odklanja in odriva žrtve, ki bi jih eventualno moral doprinesiti za sanacijo kmečkih dolgov. V velikem strahu so upniki, ki se že sedaj pritožujejo nad zlorabo sedanjega provizornega zakona o zaščiti kmetov. Zastopnik trgovine, obrti in industrije pa že izrecno poudarja, da omenjene gospodarske panoge ne bodo mogle ničesar prispevati k razdolžitvi, ker so same v težki krizi.

In tako naprej. Končno besedo bo seveda morala imeti država, ki bo po državnih ali poldržavnih bančnih zavodih urejevala to vprašanje, če se ga bo kdaj lotila.

Vsekakor pa se naj povračilo dolgov ne izvrši s tem, da se najame novo posojilo, ker so s tem oni davkoplačevalci, ki so itak že preobremenjeni, še bolj prizadeti.

Seveda tudi tako reševanje kmeta po vzoru drugih agrarnih držav ne bo privedlo do končnega pozitivnega rezultata, ker kdo ve, kdaj bo nastopilo izboljšanje položaja. Če bo kriza držala še naprej, bo treba zopet novega moratorija in s tem se končni rešitvi nismo približali prav nič.

Konkretni predlog Kmetijske družbe.

Kakor povzamemo iz dnevnega časopisja, je preteklo soboto sklenil glavni odbor Kmetijske družbe po dognanjih ankete in po ponovnih poročilih narodnih poslancev, ki so iz svojih okrožij prinesli vesti o obupnem stanju kmeta, da bo pri odločilnih oblastvih zastavil vse sile, da izide zakon o olajšanju kmečkih dolgov z naslednjimi določili: polovico dolgov naj prevzame država, drugo polovico naj plačajo dolžniki v 30 letih, tako da letna odplačila z obrestmi vred ne bodo presegla 4%.

Za odplačilo odpisanega dela in razlike v obrestih naj ustanovi država posebni fond.

Kaj bo narodno predstavništvo v Belgradu storilo glede tega predloga in glede rešitve vprašanja prezadolžitve kmeta, ne vemo, vendar pa mora povsod prodreti prepričanje, da je za hitro pomoč skrajni čas, če ne bo ta osnova države izhrala, bo naše kmetijstvo propadlo.

Slovensko trgovstvo in davki.

Na velikem shodu Zveze trgovskih gremijev v Mariboru je podal v imenu trgovskega stanu referat g. Josip Kavčič, predsednik omenjene organizacije.

Kljub temu, da se z nekaterimi njegovimi trditvami (o moratoriju kmetijskih dolgov, o konzumih itd.) ne moremo popolnoma strinjati — ker je pač pri teh izvajanjih zastopal izrazite koristi organiziranega trgovstva — se nam zde nekatere njegove ugotovitve važne, ker lahko iz njih sklepamo

na splošen težaven položaj, v katerem živi slovensko gospodarstvo.

Iz referata v »Trgovskem listu« posnemamo nekatere važne trditve.

Davki.

»Davki os najaktualnejši predmet, saj posegajo danes še prav posebno v gospodarsko življenje poedinca in — celote.

Naša zahteva po reviziji zakona o neposrednih davkih ni bila uslišana. Silno visoke banovinske in občinske davščine in doklade težijo nad celokupnim gospodarstvom Slovenije, tako da imamo vtis, da oni, ki jih nalagajo, ne razumejo našega gospodarstva.

Davčni odbori so v Ljubljani dovršili svoje delo, a prišel je finančni inspektor in proti sklepom teh odborov zvišal pridobnino. Proti temu moramo najodločneje ugovarjati.

Iz neke okrožnice finančnega ministra o pridobnini je razvidno, da je plačujejo v drugih krajih le 2000, 4000 itd., najvišji pa je ta davek seveda v Sloveniji in doseže v Mariboru višino 11.000, v Ljubljani pa celo 15.000 Din.

In kljub temu pride inspektor in hoče pridobnino zvišati ne tam, kjer je plačujejo premalo, temveč pri nas, kjer je plačujemo že itak največ.

V vprašanju glede povišanja davka na poslovni promet vemo kot dobri državljani, da je treba dati državi, česar potrebuje, zahtevamo pa, da bodo davki razdeljeni enako na vse pokrajine. In naj se ne obremenuje preveč le dravska banovina, ker je za jugoslovansko državno misel nujno potrebno, da vlada enakost tudi pri davkih. Slovenija je prispevala k temu davku že itak 20% (torej eno petino vsega davka v državi). Našim narodnim poslancem se odpira tu lepa prilika, da se potegnejo za enako obdavčenost pokrajin.

Tehtne in odločne so te besede, ki so jih izrekli trgovci na svojem zborovanju in lahko trdimo, da so govorili v imenu vsega slovenskega gospodarstva, ki radi svojevrstnega položaja še prav posebno trpi v današnjih težkih časih.

Izmed drugih problemov, ki jih je nakazal že imenovani referent, še omenimo vprašanje

socialne zakonodaje,

o kateri je g. Kavčič dejal:

»Kakor se sedaj gospodari v nekaterih socialnih ustanovah, tako ne more več iti naprej. Tudi jaz sem bil imenovan za člana uprave Osrednjega urada v Zagrebu. Glede na nemogoče stanje zahtevamo, da se zakon o socialnem zavarovanju spremeni in da postanejo socialni uradi v banovinah samostojni. Ne moremo več trpeti tega, da bi mi vestno zbirali denar, drugod pa bi ga brezvestno zapravljali.

Osrednji urad za zavarovanje delavcev se mora v sedanji sestavi razpustiti. Bodoči »centralni zavarovalni urad« naj upravlja samo vrhovno nadzorovalno in statistično službo.

Ureditev zavarovalnih dajatev mora biti takšna, da bodo izključene vse zlorabe. Zato mora izpasti iz zakona vse, kar danes to omogoča. Zavedamo se, da administracija ne more biti v vseh delih države enotna, zato je prav, da je zakon elastičen okvirni, da dopušča tako posameznim pokrajinam možnost ureditve po lastnih prilikah in potrebah.

Poleg obravnavanja raznih drugih perečih specialnih trgovskih vprašanj je dobro, če podčrtamo iz referata še eno malenkost,

monopolizacijo šolskih zvezkov,

proti kateri so se zastopniki slovenskih trgovcev sicer zelo borili, a spričo zahteve, da se zvezki po celi državi poenotijo, niso uspeli. Nam se zdi seveda, da ta tendenca nima nobenega stvarnega razloga, poleg tega pa se je cena zvezkom povišala, enotnost pa se je še bolj razdrobila. Pred monopolizacijo je bilo 18 vrst zvezkov, po njej pa 40!

Tako je ta skupščina pokazala na mnoge težave, ki se ima boriti z njimi slovensko gospodarstvo.

Iz posameznih želja in zahtev, ki so bile tam izrečene, lahko spoznamo dve stvari, za katerimi stremi naše gospodarstvo z namenom lastnega napredka. Prvo je zahteva ohranitve in dviga davčne morale, o važnosti, katere smo hoteli poročati že v prejšnji številki našega lista. Točnost v plačevanju davkov pri nas je splošno znana in priznana, zato pa odločilna oblast ne sme skušati prav radi tega iztisniti iz našega davkoplačevalca še več, temveč naj se uredi enakost v vprašanju plačevanja davkov tudi drugje.

Zelo je namreč nevarno, da bi se spričo gornjega dejstva ta morala začela krhati tudi pri nas. Naš davkoplačevalec, posebno mali, plačuje še dovolj točno, a zahteva za to tudi primerne gospodarske zaščite in pomoči.

Druga stvar, ki jo je že površni opazovalec lahko zaznal, je zahteva našega gospodarstva po okvirni zakonodaji v vseh važnih gospodarskih in socialnih zadevah. Zakrival bi si oči, kdor ne uvidi, da zahtevajo naše posebne gospodarske, socialne in kulturne razmere tudi v gornjih vprašanjih posebnega reševanja in odgovora. Zakaj prav s tem bi se naša država v državnem gospodarstvu bolj okrepila, ker prinaša nemoteni razmah v posameznih pokrajinah za celoto kot tako največ ugodnosti in dobrot.